

Pro lepší ochranu státu.

Dr. Josef Keperť (Brno).

I.

Zatím co v minulém čísle našeho časopisu bylo na tomto místě referováno o novém zákonu, upravujícím obranu obyvatelstva proti leteckým útokům a jmenovitě proti nebezpečí plynovému v moderní válce, chceme dnes pojednati o jiných dvou závažných normách, které možno s předešle probíranou dobře sloučiti pod hořejším titulem. Rozdíl je při těchto jen v *prameni nebezpečí pro stát*.

Jde především o zákon z 9. dubna 1935 č. 71 Sb. z. a n. o *hospodářském vyzvědačství*, jenž po bok vyzvědačství vojenského, na něž pamatuje zákon na ochranu republiky, staví činnost v moderním podnikání smutně proslulou, průmyslovou a vůbec hospodářskou špionáž, a dále zákon ze dne 4. dubna 1935 č. 68 Sb. zák. a nař. o *vrchních soudech jako soudech státních*, znamenající zásadní změnu organisace státních soudů, povolovaných rozhodovati o nejtěžších deliktech proti zákonu na ochranu republiky. Podřadujeme-li také tento procesní zákon pod hořejší nadpis, mohlo by nám ovšem býti přičítáno, že jej považujeme za ochranu státu proti — vlastnímu svému tribunálu, ustavenému podle zákona č. 51/1923 Sb. o státním soudě. I když mnozí na základě první a současně poslední zatěžkávací zkoušky tohoto soudního sboru ve známém procesu s brněnskými pučisty by neváhali onen paradoxní závěr podepsat, nechceme v odsuzování jíti přece tak daleko. Že rozsudek státního soudu tehdy veřejnost neuspokojil a že ani po odborné stránce neobstál kritice nejvyššího soudu, nemusí být neklamně známkou nevhodnosti organisace soudu samotného. Patrně však jí v tomto případě byla, neboť novelou doznal tento sbor takové změny, že spojitost s jeho původní formou je zachována jen v zásadě stejnou příslušností a — názvem. Poněvadž však právní ochrana státu nezávisí jen na dokonalých předpisech hmotných, nýbrž stejnou měrou též na normách práva procesního, možno také zákon, jenž chce zdokonaliti řízení o deliktech bezpečnost republiky nejintenzivněji ohrožujících, beze všeho zařaditi mezi prostředky, sloužící její lepší ochraně.

II.

Zákon o *hospodářském vyzvědačství* čís. 71 Sb. zákonů a nař. z r. 1935 vytyčuje skutkovou podstatu zločinu a přečinu »hospodářského vyzvědačství«. Základní myšlenkou je v obou případech snaha zajistiti ochranu *hospodářskému tajemství*, jímž pro obor tohoto zákona jsou podle jeho vlastní definice »zařízení, opatření, předměty a jiné skutečnosti příznačné nebo jinak významné pro výrobu nebo odbyt určitého zdejšího hospodářského podniku nebo určitého oboru zdejšího hospodářského podnikání, jichž zachování v tajnosti je v důležitém zájmu veřejném, zejména v zájmu na zachování a rozšíření zaměstnanosti, vývozu nebo soutěživosti zdejších hospodářských podniků nebo určitých oborů hospodářského podnikání.« (§ 1, odst. 1.) Ustanovení tohoto zákona se však nevztahují na vynálezy, které požívají ochrany patentové a na úkony směřující k dosažení této ochrany, ani na sdělování vlastních nebo svěřených hospodářských tajemství osobě nebo podniku, pokud se tak děje v mezích obvyklých hospodářských a technických styků a spojení (na př. licenční smlouvy, výměna zkušeností, styky koncernové) a pokud těchto styků a spojení nebylo zneužito k zavedení výroby pro tuzemsko příznačné v cizině (§ 1, odst. 2).

O tom, zda určité zařízení, opatření, předmět nebo skutečnost je hospodářským tajemstvím nebo zda jde o případ obvyklých hospodářských a technických styků a spojení, může si soud vyžádati též posudek ministerstva průmyslu, obchodu a živnosti.

Trestná činnost spočívá ve *vyzrazení* hospodářského tajemství nebo v jeho *vyzvidání* za účelem vyzrazení nebo konečně *již* ve zhotovení popisu, plánu, nákresu, vzorku, modelu nebo snímku zařízení nebo předmětu, jenž je hospodářským tajemstvím, v odcizení, přechovávání, opsání, obkreslení nebo ofotografování vzorku nebo modelu, snímku nebo spisu, který je hospodářským tajemstvím, nebo z něhož lze hospodářské tajemství seznati a konečně i v poskytnutí možnosti, aby taková reprodukce byla opatřena. To vše za předpokladu, že se tak stalo v úmyslu hospodářské tajemství vyraziti. Vyzrazení je ve všech směrech na roveň postaveno neoprávněné *využití* hospodářského tajemství ve vlastním nebo cizím podniku. Důležitým předpokladem trestnosti je za všech okolností *vědomí pachatele*, že svým činem ohrožuje důležitý zájem veřejný.

Vylíčená činnost je zločinem, má-li býti podle úmyslu pachatelova hospodářského tajemství využito *v zahraničí* nebo má-li činiteli *zahraničnímu* býti zraženo (§ 2). Naproti tomu je jen přečinem, stalo-li se, neb má-li se státi vyzrazení *jiné osobě nepovoláné*, nebo má-li býti využito v tuzemsku (§ 3).

Jako při vojenské zradě je také zde stejně jako zrádce sám trestán ten, kdo se k některému z uvedených činů nabízí,

s jiným se spolčí nebo aspoň s ním vejde v přímý nebo nepřímý styk (§ 2/2, § 3/2).

Trestem na zločin je žalář mezi jedním a pěti lety, na přečin pak tuhé vězení od měsíce do jednoho roku. Vedle trestu na svobodě může být vinníku uložen trest peněžitý, a to při zločinu až do 500.000 Kč, při přečinu do 200.000 Kč (§ 4, odst. 1). Vedle těchto následků má zločin i přečin hospodářského vyzvědačství v zápětí propadnutí majetkového prospěchu činem získaného ve prospěch státu. (§ 4, odst. 2.) Jak patrně, má tedy nový zákon sankce velmi citelné, přece však úměrné závažnosti způsobeného nebo hrozícího zla.

Bezrestnost pachatele nastává *účinnou lítostí* (§ 5), jejíž podmínkou je, aby od provádění činu bylo včas a dobrovolně, zejména nikoli proto, že došlo k odhalení, upuštěno nebo aby bylo za těchže předpokladů učiněno oznámení úřadu. Analogie s příslušnými předpisy zákona na ochranu republiky je velmi patrná a nejde tudíž o nějakou instituci našemu právu neznámou. Podobnost je i v tom, že také zde je agent-provokátér trestný, byl-li by za těchže okolností trestán jiný návodce (§ 5, odst. 3).

Vedle uvedených dvou trestných činů dolosních obsahuje zákon ještě předpis, podle něhož přečinu se dopouští *podnikatel*, který věda, že v podniku bylo spácháno hospodářské vyzvědačství nebo že podnik je jím vážně ohrožen, hrubou nedbalostí, zejména tím, že opomine učiniti potřebná opatření, aby se předešlo páchání takových trestných činů, způsobí, že hospodářské tajemství se může státi známým osobě nepovolané, nebo který opomine učiniti oznámení o tom, že v podniku bylo spácháno hospodářské vyzvědačství (§ 7). Zákon nemohl jasněji naznačiti, že nikoli zájem podnikatelův, nýbrž zájem celého národního hospodářství je zde předmětem ochrany. Podnik jako jedna z buněk živého organismu, na jehož řádné činnosti zákonodárci záleží, je zde chráněn proti škodlivé netečnosti toho, od něhož bychom podle zásad individuálního podnikání očekávali v první řadě zájem na zachování výrobního tajemství, proti podnikateli samotnému.

Tuto tendenci neopomíjí zákon při žádné příležitosti zdůrazniti a z ní vyvoditi důsledky. Viděli jsme to zejména při vymezení pojmu »hospodářského tajemství«, o něž se zákon zajímá jen tehdy, je-li jeho zachování ve veřejném zájmu tamtéž blíže určeném. Stopy tohoto zásadního pojetí však nalezneme též v tom, že zákon činí trestní řízení závislým na *zmocnění* ministerstva průmyslu, obchodu a živností (§ 8).

Řízení samo se děje podle obecných pravidel. Důvody vyloučení veřejnosti při hlavním přelíčení jsou však rozšířeny o případ, kdy by veřejným projednáváním bylo ohroženo hospodářské tajemství nebo účinnost opatření, učiněných k jeho ochraně (§ 10). Poněvadž toto nebezpečí zde pravidelně bude, bude příslušné řízení zpravidla tajné. Vyloučení veřejnosti

může navrhnouti také zájmové sdružení podnikatelů, o jichž tajemství se jedná, což je ustanovení velmi praktické, neboť podnikatelé sami budou moci nejlépe posouditi, je-li veřejným projednáním tajemství ohroženo. Svými argumenty mohou pak velmi ulehčiti rozhodnutí soudu, jsou-li zde předpoklady pro vyloučení veřejnosti, jež nicméně zůstává výjimkou ze zásadní veřejnosti hlavních přelíčení. (228 tr. ř.)

Velmi prozíravě pamatuje zákon na jedno nebezpečí, jež tajnosti »tajemství« může při soudním projednání hroziti. Přichází se strany velmi neočekávané, — od samotných soudních znalců. Není vyloučeno, že výhody hospodářského zařízení, jež má zůstatí ve veřejném zájmu utajeno, jsou tak veliké, že ani upomenutí na znaleckou přísahu nepřekoná svůdnost příležitosti. Nebezpečí je tím naléhavější, když znalci budou zpravidla podnikatelé téhož oboru, o jehož tajemství jde a případně i konkurenti. Je proto na místě, že zákon výslovně pamatuje na pečlivý výběr znalců (§ 11), jenž se má díti v dohodě s interesovaným podnikatelem nebo se zájmovým sdružením těchto. Konečně může si soud vyžádati, jak již řečeno, posudek samotného ministerstva obchodu.

Ustanovení zákona na ochranu republiky, týkající se zrady, zrady státního tajemství a vojenské zrady, jakož i ustanovení zákona o nekalé soutěži, pokud jednají o porušování a využívání obchodních a výrobních tajemství, zůstávají tímto zákonem nedotčena.

III.

Státním soudem jest nazýván soudní sbor, jemuž přísluší rozhodovati o nejtěžších deliktech proti zákonu na ochranu republiky. Na tomto výměru nezměnil *nový zákon* č. 68/1935 v zásadě ničeho. Vymezuje sice kompetenci státního soudu samostatně (§ 1), takže zrušena jsou příslušná ustanovení zákona na ochranu republiky (§ 36, odst. 1 a 2, § 37, odst. 3), přece však je mezi zrušenými a je nahražujícími kompetenčními normami dalekosáhlá podobnost. Pravomoci státních soudů jsou nyní přikázány všechny delikty, jež patřily před státní soud již dle § 36, odst. 1 zák. na ochr. rep., kromě toho však též zločiny dle § 2, § 3 č. 2, § 6 č. 1 a § 10 č. 1 téhož zákona, navrhuje-li veřejný žalobce v obžalovacím spise, aby trest byl uložen podle zákonné sazby, jejíž spodní hranice je vyšší než 5 let. (Tyto delikty přisuzoval § 36, odst. 2 zák. na ochr. rep. soudům porotním.)

Státním soudům přísluší konečně rozhodovati o všech činech, jež s některým právě uvedeným konkurují a jsou též povolány souditi osoby podléhající pravomoci soudů vojenských, jsou-li tyto účastníky činu, pro něž je současně souzena osoba civilní a odhodlá-li se vojenský prokurátor podati žalobu u státního soudu. Na rozdíl od původního znění zákona na ochranu republiky (§ 37, odst. 3) není dnes jiných možností,

aby státní soud rozhodoval o zavinění vojáka. Nesplní-li se uvedené dva předpoklady (spoluúčast osob civilních a souhlas vojenského prokurátora), rozhodne též o nejtěžších proviněních vojenské osoby proti zákonu na ochranu republiky nikoliv státní, poněvadž v zásadě civilní soud, nýbrž soud *divisní*.

Zatím, co kompetenční normy zákona č. 51/1923 (o státním soudě) byly vlastně jen modifikovány, bylo *složení* státního soudu novým zákonem změněno od základu. To dochází vnějšího výrazu bezvýhradným zrušením *celého* zákona č. 51/23. Zatím co dosud fungoval pro celou oblast státu jediný státní soud v sídle soudu nejvyššího, složený jednak ze soudců z povolání, jednak z přísedících-laiků, nazývá se nyní státním soudem pětičlenný senát soudců z povolání, zřízený při každém vrchním soudu. Máme, resp. budeme míti tedy čtyři státní soudy (v Praze, Brně, Bratislavě a Košicích), mezi něž se trestné činy v úvahu přicházející rozdělí podle obecných zásad o teritoriální příslušnosti soudů téže kategorie.

Předsedu, jeho náměstký a ostatní členy státního soudu jmenuje na návrh vlády prezident republiky ze soudců v hodnosti nejméně soudního rady, působících u vrchního soudu neb u soudu jemu podřízených (nikoli tedy u soudu nejvyššího). Funkční období je dvouleté. Z členů takto jmenovaných sestaví prezident vrchního soudu pětičlenný senát (tedy *vlustní* státní soud) vždy předem pro celý kalendářní rok.

Přípravné řízení o deliktech, o nichž rozhodovati jsou povolány státní soudy, se nijak neliší od jiných přípravných řízení. Už proto je na místě, aby tomu tak bylo, poněvadž v raném procesním stadiu se konečná kvalifikace činu jen velmi matně rýsuje. Ani to, že obligatorní formou přípravného řízení je zde *přípravné vyšetřování* (§ 5, odst. 2) ničeho na věci nemění, neboť okolnost, že se vede vyšetřování a nikoli jen vyhledávání, nemá na *způsob* projednání věci praktického vlivu. Třeba velmi pozdní zavedení vyšetřování (místo dosavadního vyhledávání) ukáže-li se dodatečně, že jde o čin, patřící před státní soud, je velmi lacinou formalitou. Přesto dlužno si pamatovat, že máme před sebou další z nečetných případů, kdy vyšetřování je *obligatorní* formou přípravného řízení.

Také příslušnost k provedení přípravného řízení stran deliktů, patřících před státní soud, se řídí obecnými pravidly. Není ostatně ani dobře možno, aby věc byla upravena jinak, neboť o kvalifikaci činu přípravným řízením objasněného, může veřejný žalobce uvažovat až tehdy, když je věc zralá k podání obžaloby. Poněvadž dosavadní řízení je o všech deliktech jednotné, nevdá nikterak, ukáže-li se teprve nyní, že věc přísluší před státní soud, nebo naopak, že přes dřívější náznaky tam nepatří.

Má-li veřejný žalobce za to, že věc před státní soud *nepatří*, navrhne projednání své obžaloby před soudem krajským nebo protním. Při rozhodování o námitkách proti obžalovací-

mu spisu (§ 209 tr. ř.), může ovšem vrchní soud dospěti k závěru, že pro projednání věci je příslušný státní soud. V tom případě, aby snad nepředbíhal závaznému rozhodnutí státního soudu samotného, vysloví vrchní soud pouze *nepříslušnost* soudu, u něhož byla obžaloba podána. Spis pak vrátí veřejnému žalobci, jenž žalobu buď podá u státního soudu, nebo své návrhy pozmění. Než příslušnost státního soudu je na tolik respektována, že ještě *při hlavním přelíčení* ukládá zákon (§ 9, odst. 1) krajským i porotním soudům povinnost vysloviti svou nepříslušnost, mají-li za to, že jde o věc, náležející před státní soud. (Spolu s § 261 tr. ř. tvoří tento případ výjimku zpravidla, že pravoplatností obžaloby je otázka příslušnosti soudu definitivně vyřešena.) Také v tomto případě se věc vrátí veřejnému žalobci.

Je-li obžaloba veřejným žalobcem podána *u státního soudu*, rozhodne týž především o své příslušnosti i o přípustnosti obžaloby. Oběma těmito otázkami se zabývá *z moci úřední* a nečeká tedy na námitky obviněného (§ 6, odst. 2). Výrok státního soudu, že není ve věci příslušný, je pro všechny jiné soudy závazný, leč by se skutkový podklad tohoto výroku podstatně změnil po rozhodnutí státního soudu (§ 10).

Uzná-li státní soud, že je příslušný i že obžaloba je přípustná, řídí jeho předseda *přípravu* k hlavnímu přelíčení podle obecných zásad. *Obsílka* k hlavnímu přelíčení musí však být obviněnému doručena aspoň 15 dní před stanoveným dnem. *Hájení* obviněného při hlavním přelíčení je obligatorní.

Hlavní přelíčení se koná zpravidla v sídle státního soudu. Jiné rozhodnutí je však státnímu soudu vyhrazeno.

Jakmile jednou státní soud uznal, že je pro vyřízení věci příslušný, musí vždy rozhodnouti *ve věci samé* (§ 11, odst. 5). Jmenovitě se nesmí později vyhnouti rozhodnutí meritornímu dodatečným vyslovením své nepřislušnosti, i kdyby bylo evidentní, že věc přísluší do působnosti jiného soudu než státního. Rozhodnutí ve věci samé rozumí ovšem zákon také usnesení, že se řízení zastavuje, poněvadž veřejný žalobce ustoupil od obžaloby (§§ 227, 259, odst. 2 tr. ř.).

Právním posouzením, jež veřejný žalobce ohledně žalovaných činů v obžalovacím spise provádí, státní soud vázán není. V zájmu přípravy žaloby a na druhé straně i patřičné obrany obžalovaného je však ustanoveno (§ 11, odst. 5), že o zamyšleném posouzení činu podle přísnějšího zákona, než navrhoval sám žalobce mají býti obě strany slyšeny a hlavní přelíčení dle potřeby i odročeno.

Opravným prostředkem proti rozhodnutí státního soudu je *zmatečná stížnost*, směřující proti výroku o vině, a *odvolání*, napadající výměru a způsob trestu. Pro zmatečnou stížnost platí obecné předpisy trestního řádu, zatím co odvolání možno proti výroku o trestu podati bez jakéhokoli omezení. (Srovnej na-proti tomu § 283 tr. ř.) Svérázné obohacení řady opravných

prostředků, tak zvaná »dovolací stížnost« podle zákona čís. 51/1923, odpadá. O všech opravných prostředcích proti rozhodnutí státního soudu (tedy též o odvoláních!) rozhoduje soud *nejvyšší*.

Dojde-li ke *zrušení* rozsudku státního soudu, může být k novému pojednání věc přikázána zase jen některému ze státních soudů (i když je souzena věc jim vlastně nepatřící anebo věc takovou nejvyšší soud v žalovaném faktu spatřuje), a to buď témuž (na př. brněnskému), ale jinak obsazenému státnímu soudu nebo státnímu soudu jinému.

Výkonem pravoplatného trestu je pověřen krajský soud v sídle rozhodnuvšího soudu státního (§ 14). Postupovati bude při tom opět podle obecných zásad trestního řádu, jehož normy si v celém tomto zákoně — jak jsme viděli — podržují subsidiární platnost.

O zákonných zákazech zcizení nemovitostí.

Dr. Vladimír K u b e š (Praha).

Zcizení není pojmem jednotným. Právní normy o zcizení jednající rozumí jím někdy jednání, jímž se *převádí* vlastnictví, jindy jednání, kterým se právo vlastnické jen *omezuje*, a to buď tak, že se k věci zřídí reálné právo, nebo užívací právo obligační, nebo že se vlastník zřiká reálného práva k věci, nebo konečně se mluví o zcizení i tehdy, když věřitelé (i proti vůli vlastníkově) nabývají k věci t. zv. práv úkojových. O tom, v jakém smyslu je slova zcizení užito, jest rozhodnouti po uvážení obsahu a účelu jednotlivých zákonných předpisů.

Naše občanské právo nepřeje omezením právního obchodu a možnost volně disponovati předmětem vlastnictví je pokládána za symptomatický následek práva vlastnického. Přesto však jsou dopuštěny výjimky a jednou z nich je omezení disposičního práva vlastníkově *zákazem zcizení*.

Podle norem, o něž se zákaz zcizení opírá, rozeznává teorie obvykle tři druhy zákazů, jež se velmi různí co do obsahu a účinků, a to *zákazy zákonné, soudcovské* a *zákazy spočívající na právním jednání*. Tyto poslední mohou se opírat buď o smlouvu, nebo o poslední pořízení. S jiných hledisek bylo by lze lišiti zákazy absolutní a relativní, podle toho, zda působí proti každému či jen proti určitým osobám; zákazy veřejnoprávní a soukromoprávní, z nichž první mají výlučné postavení proti ostatním normám, jež musí bezpodmínečně ustoupiti; přímé a nepřímé, podle toho, zda je výslovně v knihách pozemkových zapsán zákaz zcizení, či zda nutno jej vy-